

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет психології

Кафедра загальної та клінічної психології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологічна допомога жертвам насильства

Рівень вищої освіти - перший (бакалаврський)
Освітня програма “Реабілітаційна психологія”
Спеціалізація 053 “Психологія”
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від «28» серпня 2020 р.

Івано-Франківськ - 2020

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Психологічна допомога жертвам насильства
Викладач (-і)	Кандидат психолог ічних наук Шкраб'юк Вероніка Степанівна
Контактний телефон викладача	0976128216
Е-mail викладача	veronika.shkrabiuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очна/заочна
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua
Консультації	кожний 3-й четвер місяця
2. Анотація до навчальної дисципліни	
Місце навчальної дисципліни визначається фундаментальною роллю для майбутніх психологів знань, вмінь та навичок з організації психологічної допомоги, корекції та реабілітації жертв насильства.	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Метою вивчення навчальної дисципліни є ознайомлення студентів з основними видами насильства; з психологічними особливостями осіб, що постраждали від домашнього насильства та осіб, що чинять насильство в родині; зі способами профілактики, корекції, реабілітації та протидії насильству.</p> <p>Основними цілями вивчення дисципліни є:</p> <ul style="list-style-type: none"> -оволодіння базовими поняттями дисципліни; -формування уявлень про основні причини, фактори виникнення та розвитку домашнього насильства; про наближені і віддалені прояви та наслідки домашнього насильства; -формування навичок та вивчення особливостей застосування сучасних методів надання психологічної допомоги особам, які постраждали від насильства. 	
4. Загальні і фахові компетентності	
<p>Загальні компетентності:</p> <p>ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, на основі раціонального планування організувати, координувати, контролювати та оцінювати діяльність і взаємодію суб'єктів у сфері психології.</p> <p>ЗК5. Здатність бути критичним і самокритичним, мислити концептуально, системно, самогенно.</p> <p>ЗК10. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні, знання юридичних та морально-етичних нормативно-регулятивних засад професійної діяльності психолога і готовність неухильно дотримуватись.</p>	

ЗК12. Здатність і готовність розуміти психологічний зміст суспільних процесів і впливати на них з позицій принципу гуманізму; діяти соціально відповідально та свідомо; ставитись з повагою до мультикультурності та різноманітності.

Фахові компетентності:

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту, заходипромоції збереження здоров'я населення.

СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

СК11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку, адаптація до нових ситуацій у сфері професійної діяльності.

5. Програмні результати навчання

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР15. Вміти розробляти та впроваджувати індивідуальну програму психологічної реабілітації.

ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

ПР18. Виявляти та диференціювати проблеми збереження і відновлення психічного здоров'я та психологічного благополуччя.

6. Організація навчання

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин (денна/заочна)
лекції	24/8
семінарські заняття / практичні / лабораторні	36/12
самостійна робота	120/160

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
5- й семестр	053 Психологія	3 курс	Вибірковий

Тематика навчальної дисципліни

Тема	Кількість год. (денна/заочна)		
	Лекції	Заняття	Самостійна робота
Тема 1. Насильство як психологічний феномен	2/2	2/2	12/16
Тема 2. Форми прояву насильства в суспільстві	2/4	-/-	12/16
Тема 3. Причини та етапи розвитку домашнього насилля	4/4	2/2	10/16

Тема 4. Причини та наслідки насильства над жінками	2/4	-/2	10/14
Тема 5. Насильство та його вплив на розвиток дитини	2/4	-/-	10/14
Тема 6. Психологічні особливості особи, яка вчиняє насильство	-/2	-/-	10/12
Тема 7. Психологічний супровід у ситуації домашнього насильства	2/4	2/2	10/14
Тема 8. Принципи роботи з особами, які вчинили насильство в сім'ї	-/2	-/-	10/12
Тема 9. Принципи та методи психологічної реабілітації осіб, які стали жертвами насильства. Програма реабілітації	4/4	2/2	12/16
Тема 10. Організація корекційної роботи з особами, які постраждали від насильства	4/4	-/2	12/16
Тема 11. Заходи щодо запобігання насильству та формування ненасильницьких моделей поведінки серед дітей та молоді	2/2	-/-	12/14
	ЗАГ.:	24/36	8/2
7. Система оцінювання навчальної дисципліни			
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	<p>Змістовий модуль 1 T1, T2, T3, T4, T5, T6 Усне і письмове опитування на семінарських заняттях – 5 б. Контроль самостійної роботи (реферат, письмове повідомлення, презентація, конспекти тощо) – 5 б. Тестування по кожній темі (по 10 балів за 1 тест) Контрольна робота –10 б.</p> <p>Змістовий модуль 2 T7,T8,T9,T10,T11 Усне і письмове опитування на семінарських заняттях – 5 б. Контроль самостійної роботи (реферат, письмове повідомлення, презентація, конспекти тощо) – 5 б. Тестування по кожній темі (по 10 балів за 1 тест) Контрольна робота –10 б.</p> <p><i>Максимальна кількість балів (ваговий коефіцієнт проміжного результату) за усне та письмове опитування становить 40 балів. Дане число вираховується як середнє арифметичне всіх отриманих оцінок помножене на відповідний коефіцієнт.</i></p> <p><i>Максимальна кількість балів (ваговий коефіцієнт проміжного результату) за контроль самостійної роботи становить 20 балів. Даний коефіцієнт вираховується як загальна оцінка для всіх занять даного виду.</i></p>		

	<p><i>Максимальна кількість балів (ваговий коефіцієнт проміжного результату) за тестування становить 30 балів. Даний коефіцієнт вираховується як загальна оцінка для всіх занять даного виду.</i></p> <p><i>Максимальна кількість балів (ваговий коефіцієнт проміжного результату) за контрольні роботи становить 10 балів. Даний коефіцієнт вираховується як загальна оцінка для всіх занять даного виду.</i></p> <p>Сумарна кількість – 100 балів.</p>
<p>Вимоги до письмових робіт</p>	<p>Критерії оцінки тестового контролю: 9-10 балів «відмінно» - студент дав не менше 90% правильних відповідей; 7-8 балів «добре» - студент дав не менше 70% правильних відповідей; 5-6 балів «задовільно» - студент дав не менше 50% правильних відповідей; 1-4 бали «незадовільно» - студент дав менше 50% правильних відповідей;</p> <p>Критерії оцінки контрольної роботи: 10-9 балів «відмінно» - студент в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час відповідей на контрольні запитання, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань. 7-8 балів «добре» - студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час письмових відповідей на контрольні запитання, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. 5-6 балів «задовільно» - студент загалом володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час письмових відповідей на контрольні запитання, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. 1-4 бали «незадовільно» - частково володіє навчальним матеріалом, не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час письмових відповідей на контрольні запитання, допускаючи при цьому суттєві помилки.</p> <p>Поточне усне/письмове опитування проводиться на кожному семінарському занятті. Критерії усного і письмового опитування на семінарських заняттях здійснюються за 5-бальною шкалою.</p>

5 балів «відмінно» - ставиться за наявність у студента вичерпних і правильних знань щодо головних проблем, які розглядаються на семінарі. Знання мають бути осмисленими, що виявляється у повноті та адекватності їх пояснення. Вміння підходити до виконання завдань не лише у форматі репродукції, а й з елементами креативності.

4 бали - «добре» - ставиться за наявність у студента знань щодо більшості питань, які розглядаються на семінарському занятті. Притім, знання характеризуються адекватністю, але є частково усвідомленими (студент за формою відповідає правильно, а пояснити смисл може не завжди).

3 бали «задовільно» - ставиться за наявність у студента фрагментарних знань з теми семінару, які при цьому не завжди точно ним розуміються і недостатньо повно вербалізуються.

1-2 бали «незадовільно» - ставиться за відсутність у студента знань щодо головних проблем з теми семінарського заняття, або ж за наявність часткових знань, які він неправильно розуміє і неправильно трактує.

Критерії оцінки самостійної роботи (презентація, реферат, письмове повідомлення, конспекти тощо):

5 балів (відмінно): тема презентації/реферату/письмового повідомлення актуальна та відзначається практичною значущістю; у роботі здійснено критичний огляд визначень різними авторами, наведених в різних джерелах; матеріал роботи добре структурований, логічно викладений; роботу оформлено з дотриманням встановлених правил; студент демонструє здатність робити у презентації/рефераті/письмовому повідомленні логічні висновки та узагальнення; проявляє здатність висловлювати та аргументувати власне ставлення до альтернативних поглядів на певне питання.

4 бали (добре): тема презентації/реферату/письмового повідомлення актуальна; у роботі здійснено аналіз основних аспектів проблеми; використано джерела, які дають змогу розкрити теоретичні й прикладні аспекти теми; матеріал реферату/письмового повідомлення загалом структурований, логічно викладений; оформлення роботи в цілому відповідає встановленим правилам; студент послідовно, обґрунтовано та теоретично правильно викладає матеріал; демонструє здатність робити логічні висновки та узагальнення; але не в повній мірі може аргументувати власне ставлення до альтернативних поглядів на певне питання; недостатньо використовує фактичні та статистичні дані.

3 бали (задовільно): тема презентації/реферату/письмового повідомлення не є актуальною; у

роботі здійснено поверхневий аналіз основних аспектів проблеми; використані джерела не дають можливості повністю розкрити проблему; презентація/реферат/письмове повідомлення містить зайвий матеріал, що не відповідає змісту теми і свідчить про нездатність студента зрозуміти її зміст; робота в цілому оформлена згідно з правилами, але є суттєві недоліки.

2 бали (незадовільно): завдання виконане частково; студент не висвітлює дискусійну тему або висвітлює її неправильно; текст презентації/реферату/письмового повідомлення є повністю ідентичним тексту підручника чи конспекту або повністю ідентичним презентації/реферату/письмового повідомленню іншого студента на таку ж тему.

1 бал (незадовільно): завдання практично не виконано, складається з окремих малозмістовних тез, які за своїм змістом не відображають суті теми реферату/наукового повідомлення; робота не оформлена, здана не вчасно чи відсутня.

Завдання на самостійну роботу (терміни виконання – згідно розкладу):

Тема 1. Насильство як психологічний феномен

Доповіді/презентації/реферат/письмове повідомлення

Насильство як психотравмуючий фактор. Поняття психологічної травми.

Визначення міфів та фактів щодо насильства

Відповідальність за вчинення насильства

Тема 2. Форми прояву насильства в суспільстві

Доповіді/презентації/реферат/письмове повідомлення

Нормативно-правова база щодо попередження насильства

Відповідальність за вчинення насильства

Тема 3. Причини та етапи розвитку домашнього насилля

Доповіді/презентації/реферат/письмове повідомлення

Світовий досвід у подоланні сімейного насильства

Тема 4. Причини та наслідки насильства над жінками

Доповіді/презентації/реферат/письмове повідомлення

Психологічний портрет жінки-жертви насильства в сім'ї

Проаналізуйте гендерні стереотипи, що є причиною домашнього насильства над жінками

Тема 5. Насильство та його вплив на розвиток дитини

Складіть порівняльну схему наближених та віддалених наслідків насильства над дитиною в сім'ї

Доповіді/презентації/теферат/письмове повідомлення

Історичні аспекти проблеми насильства і жорстокого ставлення до дітей

Тема 6. Психологічні особливості особи, яка вчиняє насильство

Доповіді/презентації/теферат/письмове повідомлення

Вплив попереднього психотравмівного досвіду на поведінку в ситуаціях домашнього насильства

Проблематика залежних станів у кривдників та огляд наявних в Україні систем реабілітації

Оберіть будь-який художній фільм, у якому піднімається проблема сімейного насильства в контексті сімейної історії кривдника.

Тема 7. Психологічний супровід у ситуації домашнього насильства

Проаналізуйте основи невідкладної психологічної допомоги та можливості залучення спеціалістів суміжних спеціальностей

Тема 8. Принципи роботи з особами, які вчинили насильство в сім'ї

Проаналізуйте заходи щодо роботи з особами, які вчиняють домашнє насильство або належать до групи ризику його вчинення

Тема 9. Принципи та методи психологічної реабілітації осіб, які стали жертвами насильства.

Програма реабілітації

Запропонуйте методи та методики арт-терапії, придатні для роботи з особою, яка постраждала від домашнього насильства

Складіть програму реабілітації жертв насилля

Тема 10. Організація корекційної роботи з особами, які постраждали від насильства

Запропонуйте методи психокорекції, придатні для роботи з особою, яка постраждала від домашнього насильства

	<p>Тема 11. Заходи щодо запобігання насильству та формування ненасильницьких моделей поведінки серед дітей та молоді <i>Розробіть програму профілактики насильства</i></p>
Семінарські заняття	<p>Теми семінарських занять: Тема 1. Насильство як психологічний феномен Тема 2. Форми прояву насильства в суспільстві Тема 3. Причини та етапи розвитку домашнього насилля Тема 4. Причини та наслідки насильства над жінками Тема 5. Насильство та його вплив на розвиток дитини Тема 6. Психологічні особливості особи, яка вчиняє насильство Тема 7. Психологічний супровід у ситуації домашнього насильства Тема 8. Принципи роботи з особами, які вчинили насильство в сім'ї Тема 9. Принципи та методи психологічної реабілітації осіб, які стали жертвами насильства. Програма реабілітації Тема 10. Організація корекційної роботи з особами, які постраждали від насильства Тема 11. Заходи щодо запобігання насильству та формування ненасильницьких моделей поведінки серед дітей та молоді</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Підсумковий контроль у формі заліку здійснюється на основі оцінювання рівня досягнення програмних результатів студентами і зарахування всіх виконаних ними завдань. Для цього отримані бали сумуються, а їх кількість повинна бути не меншою, ніж 50 балів.</p>
Підсумковий контроль	<p>Форма підсумкового контролю - залік; Форма здачі визначається згідно положень та наказів ректорату.</p>
8. Політика навчальної дисципліни	
<p>Викладання курсу та взаємодія із студентом ґрунтується на принципах академічної доброчесності.</p> <p>Відвідування занять. Студент виконує завдання, які зазначено у програмі (силабусі) вчасно. Студент, який пропустив 65% занять без поважних причин – не допускається до іспиту. Студент, який пропустив заняття з поважної причини, має право відпрацювати його (переписати контрольну роботу, виконати самостійну роботу, тестові завдання тощо). Студенти, які слухають дисципліну зобов'язані відпрацювати заняття/тестування/невиконаний обсяг робіт. У випадку невиконання студентами вищезначених вимог, запозичених робіт, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування) студент буде недопущений до здачі підсумкового контролю (у разі якщо він не відпрацює пропущені заняття і не виконає обов'язкову навчальну програму). Негативні оцінки (1-2 бали) не відпрацьовуються. Ті студенти, які не виконали завдання для самостійної роботи вчасно повинні їх виконати, однак оцінка при цьому буде знижена на 1 бал.</p> <p>У випадку невиконання навчального плану з дисципліни або отримання незадовільної оцінки на екзамені студент має можливість перездачі екзамену за талоном №2, у разі незадовільної оцінки пропонується перездача за талоном №3 з комісією. Якщо спроби не дали позитивного</p>	

результату, викладач пропонує студентів повторне вивчення дисципліни.

9. Рекомендована література

Базова

- 1.Герман Дж. Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства — від знущань у сім'ї до політичного терору / Пер. з англ. Оксана Лизак, Оксана Наконечна, Олександр Шлапак. Львів: Видавництво Старого Лева, 2015. С. 22–23.
- 2.Коен Д., Маннаріно Е., Деблінджер Е. Психотерапія з дітьми та підлітками, як пережили травму та втрату. Львів: Свічадо, 2016. 264 с..
- 3.ПРОти НАСильства. Збірка / Упорядниця Лариса Денисенко. Київ.: ВАІТЕ, 2016. 322 с.
- 4.Методичний посібник для фахівців, які впроваджують корекційні програми для осіб, які вчинили насильство в сім'ї / Укладачі: Мустафаєв Г.М., Довгаль І.І. Київ, 2011. 192 с.
- 5.Психосоціальна допомога в роботі з кризовою особистістю : навчальний посібник / наук. ред. та керівник проблем. групи – Л. М. Вольнова. К. , 2012. 275 с.

Допоміжна:

- 1.Копытин А.И. и др. Арт-терапия жертв насилия /Сост. А. И. Копытин. - М: Психотерапия, 2009. 144 с: ил.
- 2.Запобігання насильству в сім'ї у діяльності фахівців соціальної сфери: навчально-методичний посібник / Авт. кол.: Бондаровська В.М., Булах Л.В., Журавель Т.В. та ін. / За заг. ред. Бондаровська В.М., Бордіян Я.І., Журавель Т.В., Пилипас Ю.В. К.: ТОВ Видавничий дім «КАЛИТА». 2014. 282 с.
- 3.Максимова Н. Ю. Соціально-психологічні аспекти проблеми насильства / Н. Ю. Максимова, К. Л. Мілютіна. – К. : Комітет сприяння захисту прав дітей, 2003. 344 с.
- 4.Психосоціальна допомога в роботі з кризовою особистістю : навчальний посібник / наук. ред. Та керівник проблем. групи – Л. М. Вольнова. К. , 2012. 275 с.

Викладач – Шкраб'юк Вероніка Степанівна